

ІГОР ЮЗЮК

«P O R T F O L I O АБО КВАДРАТ ВІДЧАЮ»

трагіфарс – мораліте
у п'яти актах з епілогом

«Зруйнувавши сад, осквернивши чаші і вівтарі,
гуни, верхом на конях, кинулись в монастирську
бібліотеку, порвали на клапті незрозумілі для них
книги і з лайкою спалили їх, мабуть, побоювались,
що в буквах таяться образи їх богу, кривій залізній
шаблі»

Хорхе Луїс Борхес. «Богослови»

Дійові особи

Філософ – кандидат філософських наук, науковий експерт міського музею образотворчого мистецтва. 33 роки.

Хазяїн – особа з невизначеним статусом і родом занять. 35 років.

Маляр (Олександр Кудря) – художник. 37 років.

Каламутько – мистецтвознавець, власник картинної галереї «Арт-трибуна», університетський однокурсник Філософа. 33 роки.

Ляда (Віктор Лядинський) – колишній письменник, тепер особа без визначеного місця проживання. 60 років.

Баритон – колишній соліст оперної трупи театру опери і балету. 45 років.

Артистка (Віра Григорівна Коляда) – колишня актриса кіно та міського драматичного театру, тепер пенсіонерка. 73 роки.

Неля – колишня артистка балету, тепер місцева повія. 30 років.

Катерина Оса – тележурналістка, ведуча популярної телепрограми «Світські новини».

Оператор – телеоператор програми «Світські новини».

Депутат

Банкір

Дружина банкіра

Прокурор

Дружина прокурора

Світська левиця – гламурна жінка з великими можливостями. 29 років.

Рабиня на повідку

Поп-зірка – особа незрозумілої статі.

Бомж

Дружина бомжа

Офіціант

Події відбуваються в Україні, на початку XXI століття.

А К Т 1

Міський смітник ... Сіра, похмура погода. Купи сміття. Кругом хаос... Доноситься шум десь працюючих двигунів трактора, автомобіля. Несамовито каркають ворони. Над смітником, немов туман, піднімається димка - продукти згорання сміття. Поступово шум стихає. З'являється Філософ, одягнений в поношений, але охайний одяг. На руках у нього гумові рукавиці. За собою тягне візок, на якому закріплено дві великі сумки.

Філософ *(несміливо, розглядаючись).* Яке бридке місце... Царство мишей і щурів... *(Дивиться вгору.)* І ворони... Ну й гадят, паскуди. *(Схвильовано.)* Хоч би ніхто із знайомих не побачив. *(Перекидає ногами сміття, знаходить макулатуру, яку ховає у сумку. Раптово перериває роботу.)* А кого і чого, власне, боюся? Знайомих, друзів, родичів?... Мене хвилює їх думка про мене? Власне, не те, що я є насправді, а що про мене думають, чи можуть подумати? *(Пауза.)* А ти став снобом! Тобі обов'язково хочеться виглядати респектабельним. Он воно що? Але ти – про себе улюбленого – знаєш все... Правда? Себе не обдуриш? Ти, сердечний друже Володимире, людина безпринципна, слабка... Чесно кажучи – ніяка ти людина! Ось у чому справа! За інтелігентським базіканням, манірністю, безконфліктністю ти справу провалив. Що, ти не знав, що ці типи збираються музей закрити? Знав! Що, не знав про їхні плани відібрати приміщення? Знав! І що зробив, щоб завадити їм? А нічого! Ні-чо-гі-сі-нь-ко! Тому, що ти слабак. Так, так... Слабак... Ось тепер міси болото на смітнику. Зло має бути покаране! А ти вчинив зло... *(Перекидає сміття і знов рвучко припиняє роботу.)* І яка різниця, що про тебе тепер будуть думати інші? Важливо, що ти сам про себе думаєш. *(Важко зітхає і продовжує роботу.)*

З'являються Ляда і Маляр, одягнені у брудний, затасканий одяг. Деякий час спостерігають за роботою Філософа. Потім про щось домовляються і обступують його з різних сторін

Ляда. День добрий! Допомоги не бажаєте? *(Підходить до Філософа.)*

Філософ *(збентежено).* Ні, дякую. Я тут ... сам впораюся.

Ляда. Ну, що ви, ... тобто ти – тут і *(Оглядається. Храбриться.)* ... сам – ми бачимо. Цікаво інше – за яким правом ти нас так безсоромно грабуєш? Маляре, може намнемо йому боки? Як думаєш?

Філософ. А що сталося? Хоч вбийте - не можу зрозуміти у чому справа? Що я зробив не так?

Ляда стає в стійку боксера – смішно і невміло.

Маляр *(байдуже).* Лядо, перестань кривлятися. Тобі не пасує махати руками. Ти виглядаєш смішним. Який з тебе, до біса, забіяка? Геракл в засушеному вигляді... Крім того, людина, видно, насправді нічого не розуміє. Поясни... А ще краще – облишимо, нехай риється.

Ляда. Ти що? А коли Хазяїн довідається? На неприємності наливаєшся? *(Звертається до Філософа.)* Бачите, шановний, це наша територія!

Філософ. Ваша територія, перепрошую?

Ляда (*агресивно*). Так, це наша, наша територія! Все оце сміття, оці миші, оцей бруд – це наше, наше! Ми за це платимо. А ви нахабно влізли сюди і оббираєте нас.

Маляр. Ну, все – закінчуємо вияснити стосунки. Будемо вважати, що сторони зрозуміли одна одну і прийшли до згоди. (*Оживившись*.) А чому б не запропонувати чоловікові попрацювати з нами? Людина, видно, нашого поля ягода. Поділимо цей кландай по-братськи.

Ляда (*налякано*). Без Хазяїна? Як можна навіть думати про таке?

Філософ (*несміливо*). А хто такий цей Хазяїн?

Маляр (*байдуже*). Хто його знає... Але неприємна особа, скажу я Вам.

Філософ. Він має якесь відношення до цього смітника?

Ляда (*перебиває Філософа*). Ага, хто він, що він... Цікаво, так? Малярє, можна тебе на хвилинку? (*Відводить Малярє*.) Я зрозумів! Малярє, я зрозумів... Це козачок... Засланий...

Маляр. Який козачок? Ким засланий?

Ляда (*оживившись*). Ха-зя-ї-ном! Не будь дурнем! Хазяїн кинув око на нашу територію. Видно має когось на увазі. От заслав людину, щоб винюхала – що і до чого... Які розмови, те, се... А потім – дасть під зад і каюк! (*Звертаючись до Філософа*.) Шановний, нам все зрозуміло! (*Єхидно*.) Передайте, ... там, ...наверху, (*Сміється*.) що у нас все у повному порядку – ми порядок знаємо і любимо Хазяїна. Неймовірно, як любимо!

Філософ (*ніяковіючи*). Дивні ви люди... Дивні і непослідовні. То збираєтеся мені боки нам'яти, то роботу пропонуєте, то звинувачуєте – бог знає у чому. Я, всього-на-всього, хочу зрозуміти яку роботу ви пропонуєте? І якщо мова вже зайшла про копання на смітнику, то мені незрозуміло – причому тут якийсь Хазяїн? Він що, власник цього ельдорадо?

Маляр (*дещо сердито*). Вважайте – власник. Взагалі, Хазяїн тут кругом... Тут все Хазяїн: і розподіл ділянок, і час роботи, і пункти приймання цього барахла.

Філософ. І ви йому платите?

Маляр. Ні, але все, що тут знайдемо: макулатура, метал, пляшки, все-все-все – здаємо на приймальні пункти, які ним організовані. Зрозуміло, за половину вартості. Це обов'язкова умова роботи тут.

Філософ. А якщо не погоджуватись на такі умови?

Маляр. О-о-о! Це вже кримінал! Тут один спробував бунтувати... Довго його шукали... І знайшли... Тільки за одягом і впізнали.

Ляда (*перелякано*). Ну, дурень! Точно, вчора пропив весь глузд. Не слухайте його! Труп знайшли – це правда. Але при чому тут Хазяїн, при чому тут конфлікт між ними? Це щось таке придумали, що навіть не знаю що... Вбивцю не встановлено! Недоведено нічого такого... А Хазяїн, скажу вам, золота людина. Золота! (*Таємниче*.) Ви знаєте, які тут типи крутяться? І злодії, і колишні «зеки», і наркомани, алкоголіки... Сотні дві таких осіб, що боже борони. Раніше, майже щодня: різанина, бійки – жах. З приходом Хазяїна все змінилося. Він навів дисципліну, порядок. Кожен отримав свою ділянку, свій час роботи... «Безпридел» жорстоко карається. Тепер можна жити... Інша справа... І все завдячуючи йому – Хазяїну. Візьміть, до прикладу, нас: письменники, артисти, художники... Є навіть учені... Але все це у минулому. Таких як ми, в народі, називають збитими пілотами. Ну, сталося так... Викинуло життя за борт, буває. Що поробиш? Чи є у нас шанс відвоювати місце, хоч на цьому клятому смітнику. Ні! А Хазяїн нас прихистив, дав ділянку. І ставиться краще, ніж до інших. Так? Так... А те, що вигоду має?... Так це життя! «Селяві», як кажуть французи.

З'являється Хазяїн. На ньому елегантний джинсовий костюм, модні кросівки.

Хазяїн *(владно)*. Так, так... Що, богемо, знову проблеми? Чому не працюєте? Прожену я вас, нероби, до дідька! Куди дінетесь? Га? *(Філософу.)* А це що за натюрморт?

Маляр. Хазяїне, людина хоче з нами працювати, дозволь?

Хазяїн*(Філософу)*. Хто такий? Теж «інтелектуал»?

Філософ *(збентежено)*. Закінчив факультет філософії мистецтв...

Хазяїн. Все, все, все! Ніяких деталей! Жодних імен! Вони зайві і недоречні. Філософ! Будеш у нас - Філософом! *(Сміється.)* До речі, філософів у нашій колекції ще немає. І давно на смітнику?

Філософ. Ні, ні... *(Збентежено.)* Працював науковим експертом у місцевому музеї образотворчого мистецтва. Музей закрили. У нас казали, що його приміщення комусь сподобалося. Це і зрозуміло: старовинне графське помістя, у центрі міста... Картини відправили до інших музеїв, а от нас... *(Безпорадно розводить руками.)*

Хазяїн *(сміється)*. Туди, де ваше місце – на смітник! *(Удає стурбованість.)* Ще один представник інтелігенції. Куди вас скоро дівати? Смітник не гумовий, хлопці! А ви все прибуваєте і прибуваєте, як вода у повінь. *(Глузливо.)* Хочеш працювати з ними? Вони ж ледарі. З такою компанією з голоду здохнеш.

Ляда *(підлизуючись)*. Хазяїне, я і кажу, що у нас немає місця.

Хазяїн *(грубо)*. А це мені вирішувати!.. Лядо, здається, заступником з кадрових питань я тебе не призначав? Так що стули пельку. Я ще нічого не вирішив. *(Пауза.)* Покалякаємо, подумаю... *(Філософу.)* Зайдеш пізніше у сторожку. *(Хазяїн виходить.)*

Маляр. Лядо, ти унікальний чоловік. Таке враження, що в тебе замість кістки хребта гумовий шланг – ... гнешся і гнешся.

Ляда *(ображено)*. Що я? Ти знаєш, що Хазяїн завжди поступає наперекір нашій думці. От не висловився би проти Філософа і все – вважай би відмовив. А так... Є шанс. *(Потирає від задоволення руки.)* Так що з вас, шановний, поляна. Поляна! Гроші є?

Філософ *(ніяковіючи)*. Я не дуже багатий. Ось, все що є... *(Дістає з кишені гроші і показує їх Ляді.)*

Ляда. Справді, не густо, однак – на пузир вистачить. А закусь? Маляр, є у нас щось загризти?

Маляр *(дістаючи з кишені яблуко)*. Ось... Ще щось пошукаємо.

Ляда *(забираючи у Філософа гроші)*. Я – на точку. Маляр, збирай народ. Покажи Філософу – що і до чого... Одним словом, чекайте!

Ляда вибігає.

Маляр *(кричить у вдогін)*. Дивись, не випий дорогою! *(Філософу.)* До речі, точку теж Хазяїн тримає. У кого заробили – тому і віддали. *(Сміється.)* Такий собі обіг речей у природі смітника. Пішли, покажу володіння.

Маляр і Філософ виходять.

Крадучись з'являються Бомж і Дружина бомжа. Вони переконуються, що співрозмовники пішли і підходять до купи сміття.

Бомж. Бачиш, що я казав? Отак «потусуються», «побазарять» і підуть... Після них ще скільки добра залишається! От вчора – *(Радісно.)* цей шарфик *(Показує на собі шарф.)* знайшов!

Дружина бомжа (*перекидає сміття, вибирає потрібне та складає у мішок*).
Гламурненько... Ти прямо як той із серіалу...

Бомж. Отож! А ці, бачиш, гидують – не підібрали.

Дружина бомжа. Телепні! Безтолковий народ.

Бомж (*єхидно*). Інтелігенти... Вони тільки хвилину уміють гнати. Чому їх Хазяїн терпить - не розумію?

Дружина бомжа (*піднімає з сміття книгу і розглядає її*). Дивися, яка дивна книга. (*З цікавістю розглядає книгу*.) Вся у дірочках. (*Важить на руці*.) Важка... Кілограми зо два заважить, не менше! Як думаєш?

Бомж. Напевне... Це книга для сліпих.

Дружина бомжа (*здивовано*). Для сліпих? Як же вони її читають?

Бомж. Пальцями по тих дірочках водять – так і читають. (*Піднімає з сміття брошуру*.) А це? (*Читає*.) «Вільям Шекспір. Ромео і Джульєтта». (*Кидає брошуру у мішок*.) Туфта якась... Грамів сто потягне... Не більше.

Дружина бомжа (*замислено*). Для чого такі тоненькі книжки друкувати? Кому вони потрібні? Не розумію... Добре було б, щоб всі люди були сліпими: от важкі книги були б.

Бомж. От дурепа! А ми?

Дружина бомжа. А ми тут яким боком? Нам книги без різниці. Нас це не стосується. Нам вага потрібна.

Гасне світло.

Кінець першого акту.

А К Т 2

Приміщення сторожів смітника – сторожка. Стіни обклеєні старими шпалерами і репродукціями художніх картин (в основному з оголеними жіночими тілами). Вирізняється репродукція картини Леонардо да Вінчі «Мона Ліза (Джоконда)», на якій кульковою ручкою домальовані жінці вуса та бакенбарди... По-центру приміщення – стіл, накритий замусолоною клейончастою скатертю. Кругом столу - стільці. Справа від столу – невелика тумбочка, на якій лежить старенький радіоприймач. В приміщенні звалено картонні коробки, кілька дерев'яних ящиків. Одне єдине вікно закрито брудною занавіскою. Зліва – двері з виламаним замком. Приміщення освітлюється електричною лампою без абажура.

З'являється Ляда. Він зупиняється, стоїть якийсь час у роздумі, а потім дістає з кишені велику пляшку горілки, закриту паперовим корком.

Ляда (*у роздумах*). Нікого. А ... якщо скоштувати? Ну, зовсім крапельку? Я ж повинен перевірити якість товару? Ну! Точно! Врешті-решт, маю право на пару грамів комісійних. За доставку? Аякже... Звичайно, маю... (*Стоїть у роздумах дивлячись на пляшку. Потім її відкриває і відпиває ковток. Скривившись занюхає рукав куртки. Лакомо дивиться на пляшку*.)

Ну, ... от, зовсім непомітно. Можна ще чуточку... Краплиночку... (*Щось наспівує, відкриває пляшку і відпиває кілька ковтків*.)

У приміщення входять Хазяїн, Маляр і Філософ.

(Побачивши їх.) Хазяїне, приймай товар. (Ставить пляшку горілки на стіл, показує на Філософа.) Новий член колективу бажає влитися...

Хазяїн (*зневажливо*). Філософе, як тобі це подобається? Перед тобою приклад типового жлобства. І ця людина ніби письменник... Ніби інженер людських душ. Уявляєш? А фактично: лінивий, брехливий, безпринципний. В додаток, ще й алкоголік і злодій! Ну, що «промукаєш» у своє оправдання, опудало?

Ляда (*сп'янілий, сердито*). Не смійте! Не смійте мене ображати! Ви!.. Ненавиджу вас усіх... Так, я – нікчемна і пуста людина, життя якої давно в цій пляшці. Але вам це не дає жодного права! Я не дозволю!.. (*Трохи заспокоївшись*.) Давно... Колись дуже давно, я був людиною, що вірила, мріяла, бажала чогось великого і світлого. Я вважав себе талановитим письменником. Мріяв написати щось геніальне, щось велике, визначне. Мріяв, врешті-решт, зробити людей добрішими, щирішими, щасливішими. Я збирався, одним махом, покінчити із всім несвітнім злом. Час ішов, а шедевр не народжувався. Я не став першим, а бути другим - не хотів, не міг. (*Безнадійно махнув рукою*.)

Хазяїн (*іронічно*). О, сьогодні щось нове!

Ляда (*все більше п'яніючи*) Я нікчемний чоловічок. Я все розумію... Все зло у цьому світі від бажання когось бути першим і кращим. У цій жахливій гонитві всі жертви: і перші, і останні. Перші – на фініші зрозуміють, що бігли по колу: звідки розпочали свій біг - там його й закінчили. А всі інші, в свою чергу, мають можливість насолодитися ганебними званнями аутсайдера життя, невдахи, просто нікчеми. При цьому, переможці з огидою дивляться на переможених – зневажаючи їх жадібність, заздрість, слабкість. А ті, в свою чергу, ненавидять господарів життя... Заздрість: чорна і несамовита – роздирає їм душі, мутить розум, отрує життя. О-о-о, скільки жертв забрала і забирає ця боротьба. Боротьба без правил і моралі – за місце під сонцем! Скільки геніальних і великих ідей, думок померло разом із своїми авторами, яких невдячне суспільство не спромоглося навіть вислухати, я вже не кажу – зрозуміти. (*З болем*.) Я вас питаю – де арбітри цієї боротьби і хто наділив їх таким правом суддівства? Я вас запитаю – чи завжди на вершині достойні її? Чи завжди шлях до неї прокладає талант? Ні! Ні! Істинний талант – це завжди конфлікт із суспільством, це завжди сміливість заперечення, це завжди сміливість вийти за прапорці, це завжди сміливість бути вільним. Плата за це жорстока – нерозуміння суспільства, а часом і його зневага. А хто ж тоді на вершині? Хто спорудив собі пам'ятник при житті? Блаженні, які переконали себе, що хор підлабузників і дурнів є всенародним визнанням, а місце на вершині – правом судити: карати і милувати, визначати і диктувати, заперечувати і схвалювати – без тіні сумніву і вірою у власну непогрішимість і непідсудність. Диваки! Їх пам'ятники зруйнує їхня власна смерть! Істинні пам'ятники – тільки після смерті, коли від життя вже нічого не потрібно і коли воно – оце саме життя – доказує всім велич і геніальність таланту. (*З гіркотою*.) Я, ... я зрозумів одну істину: я – бездарність. Це колись я думав: ще напишу, ще зроблю, ще скажу... Нічого я не напишу, не зроблю і не скажу... Боюся цього життя. Жах, як боюся! І це боягузтво є вищою формою бездарності і нікчемності! Із усіх принципів у мене залишився один принцип – не мати жодних принципів...

Хазяїн. Отакої! Лядо, виходить, що програвши змагання в чемпіонаті з любові до людей ти вирішив перемогти у змаганні з ненависті до них. Тепер зрозуміло.

Ляда (*безсило*). Нічого вам не зрозуміло... І я вам не Ляда... (*Перекривлюючи*.) Ляда, ...Ляда... Я письменник Віктор Лядинський! Я ім'я! Я знаменитість! Чули про такого, убогі? Не люблю себе тверезого, дідько забирай. Розгублений, безпринципний і нікчемний чоловік. Яке там?.. Чоловічок, мацьопик, ліліпутик... (*Звертається до Хазяїна*.) Чому тільки коли я підпилий, то можу сказати вам правду? Га? Ви свиня, Хазяїне! Тупа і бридка тварина! (*Зовсім п'яніє*.) Зрозуміло... І все... І тихо ... мені...

Входить Баритон. Він розгублено спостерігає за подіями.

Хазяїн. Все – концерт завершено! Малярє, Баритоне віднесіть це тіло під навіс – хай проспиться. З нього, на сьогодні, досить.

Маляр і Баритон беруть Ляду під руки і намагаються вивести. Той спочатку впирається, а потім, якось зразу, припинив опір і піддається

Баритон. Ну, друзяко, як же тебе розвезло?

Баритон і Маляр виводять Ляду.

Хазяїн (про себе). От бидло!

Філософ (в роздумах, децю здивовано). Лядинський... Хороший письменник. Я думав, що він помер?

Хазяїн. А він і справді помер... Вже років з десять, як на склянці сидить. Піонер на нашому смітнику. До речі, якщо тут, серед сміття, добряче попорпаєшся - можливо, знайдеш його твори. От тобі типове ниття інтелігента – невдахи... Світ його, бачите, не влаштує! Не оцінили його! Він геніальний, а його не зрозуміли! Маячня!

Баритон і Маляр повертаються. Всі сідають за стіл.

Я так розумію, що богема сьогодні знову надереться? А потім дурний і пустий «базар» і сльози, аж по дупці... Я завжди такого класного позитивчику набираюся, слухаючи ваше ниття!

Маляр (нерішуче). Ми недовго, Хазяїне... Баритоне, давай закуску.

Баритон дістає з кишені пакунок і викладає на столі продукти: пару яблук, кусок хліба, цибулю. Маляр бере з тумбочки і розставляє на столі склянки. При цьому, кожну склянку він оглядає на світлі і протирає пальцями – стерильність, перш за все.

Баритон (весело). Усе готово!

Маляр наливає горілку у склянки.

Маляр. Ну, будьмо!

Баритон і Маляр п'ють. Філософ тільки ледь-ледь відпив і кладе склянку на стіл. Хазяїн не п'є – сидить і спостерігає за компанією.

Хазяїн (владно). Філософе, до дна! Першу – до дна!

Філософ (ніяковіючи). Дякую... Я не п'ю.

Баритон. Хворий, чи що?

Філософ. Та ні, чому хворий? Не люблю я горілки. Не люблю – і все. Дякую.

Баритон (весело). Я ж кажу – хво-рий!

Хазяїн. А я кажу – пий! Як же ти з цими алканавтами працювати будеш? Не розумію... Вони тверезими взагалі не бувають. Це сьогодні щось сталося незрозуміле – вже обід, а вони ще ні в одному оці!

Філософ. Ви теж, я бачу, не п'єте.

Хазяїн. Цю гидоту не п'ю. Її витримують тільки шлунки богеми, загартовані в боротьбі з зеленим змієм. Але ти – це не я і тобі треба звикати!

З'являється Артистка. Вона одягнена у плаття – дань моді 80-х років минулого століття. На голові - капелюшок. Одяг старий, однак видає у ній людину, яка привикла із смаком і витончено одягатись.

Баритон. Віро Григорівно, просимо до нас! Маляре, склянку Вірі Григорівні.

Всі, крім Хазяїна, встають. Той байдуже споглядає на Артистку.

Артистка (весело). Доброго всім здоров'ячка! (Сідає за стіл з відчуттям власної гідності, після чого сідають чоловіки.) Святкуємо?

Маляр (дістаючи з тумбочки склянку). Віро Григорівно, рекомендую - Філософ! Новий член нашого дружного колективу.

Артистка (з цікавістю). Приємно, приємно... (Звертається до Філософа.) Хто ви, молодий чоловіче?

Хазяїн. Тобі ж сказали – Філософ.

Філософ. Володимир – кандидат філософських наук, мистецтвознавець. (Ніяковіючи.) Правда, все в минулому.

Артистка (важно). Володимире, чому в минулому? Ви ще такий молодий! У вас ще все попереду. Повірте мені! Життя така непередбачувана штука. Ніколи не знаєш у який вагон ти придбав квиток. Візьміть, наприклад, мене...

Хазяїн. Тебе брати не будемо – старенька вже.

Артистка (зробила вигляд, що не почула репліки Хазяїна). Колись моє ім'я щось вартувало! Віра Коляда – зірка кіно, зірка сцени. Була слава, була популярність. Та життя внесло свої корективи. Зараз я тут... І кожне ... (З ненавистю подивилась на Хазяїна.) може тебе образити, може познущатися. Але я вірю, що все ще налагодиться! А мені, до речі... (Сміється.) Ну, коротко кажучи, багато набігло... П'ятдесят років на сцені, ... тільки на сцені. Уявляєте? А віра? Без віри не можна... Володимире, без віри жити не можна!

Маляр наливає горілку у склянки.

Хазяїн (єхидно, перекирвляючи Артистку). Правильно! Дурень думкою має багатіти!

Баритон. За прекрасних і мудрих жінок! (Всі п'ють.)

Філософ (здивовано і захоплено). Коляда! Невже, ви та сама Коляда?! Неймовірно! А я дивлюся – щось знайоме, ... а що – не второпаю.

Артистка (задоволено). Ви мене знаєте?

Філософ. Звичайно, я бачив фільми за вашою участю. І на сцені бачив... Зараз пригадаю...

Артистка. Цікаво, в якій ролі?

Філософ. Ви грали Гертруду.

Артистка (замріяно). О, «Гамлет»! (Артистично, трагічно.) «Це вино! Вино! Мій Гамлете, я випила отрути...». (Пауза) Двадцять років я грала королеву-мати... Двадцять років, уявляєте?

Хазяїн (іронічно). Двадцять років труїли, труїли і недотруїли?

Артистка (з досадою) Хам! Врешті-решт, не можна бути таким невихованим і нетактовним! (Хазяїн задоволено сміється. Артистка звертається до Філософа.) Інша справа ви... (Пильно розглядає його і з легким кокетством.) Цікавий, цікавий молодий чоловік.

Філософ. Як же ви, ... ви, сюди втрапили?

Артистка. О, це майже кримінальна історія. Кілька років тому пішла на пенсію. Служити у театрі більше не хотілося... Знаєте, закінчився той добрий, старий театр. Закінчилось відчуття свята, неперевершеності, без яких театр жити не може. Я п'ятдесят років виходила на сцену. І повірте, кожен раз, як перший – очікування чогось неперевершеного, прекрасного і величного. І кожен раз хвилювання: приємні і незбагненні. Це - щастя! (Сумно.) Це, напевне, і було щастя. Раптом, усе це, якось одночасно почало руйнуватися і кудись зникати. Очікування все більше почали стосуватися буденного, грубого й матеріального: наприклад, коли виплатять заборговану зарплату. А хвилювання почали змінюватися на роздратування...

Маляр. Всьому виною є наше життя. З цим треба змиритися. Це його реалії – бідність не потребує високого, а вимагає буденного. Театр – для душі, а народ турбується про шунок.

Артистка (роздратовано). Неправда! У цій країні люди ніколи не були багатими! І справа взагалі не в глядачах. Справа в самому театрі... Раптом, з базарів, притонів та інших відхідників в театр попер дух безкультурності, безсоромності, вульгарності, який почав знищувати традицію, смак і, власне, саме мистецтво. На театральні сцени, до режисерських пультах вивозили люди, яких за колишніх часів ніхто до театру і на гарматний постріл би не підпустив. Раптом виявилось, що в театрі найосновніше – гроші! Не мистецтво, не творчість, а гроші!

Хазяїн. А хіба не так?

Артистка. Звісно, не так! Навіть у нашому недалекому минулому гроші були другорядними: і для театру, і для глядача, і для зверхників. Причому для влади – особливо. Їй потрібна була ду-ша... Тому з грошима вони не рахувалися. А цим, ... новим, душі не потрібні. Їм потрібні тільки гроші!

Хазяїн (сміється). Абсолютно точно: їм потрібні тільки гроші. Бо за гроші вони куплять душі, ... багато душ. Взагалі, за гроші все купиш!

Артистка. Як ви жахливо думаете... Неприємно це усвідомлювати, але не ви один такої думки. Можливо, в цьому є і наша вина? Може зараз, цією катастрофою, ми спокутуємо якісь свої гріхи? Хто знає... Я не знаю... Мені прикро усвідомлювати свою безпорадність. Але, на жаль, ... на превеликий жаль – старого театру вже немає.

Хазяїн (іронічно). Уявляєте, а світ ще не рухнув – стоїть собі, зараза.

Артистка (робить вигляд що репліка Хазяїна не до неї). І так, я стала пенсіонеркою. Квартира у мене від покійного чоловіка – (сміється) третього за ліком: велика, трьохкімнатна, в хорошому домі. Через деякий час до мене завітало двоє молодих юнаків. Красиві... Такі виховані... Кажуть: «Ми з благодійного фонду допомоги колишнім акторам». І принесли якісь там продукти, щось здається із фруктів,... шампанське... Я обожаю шампанське! Так вони приходили до мене ще кілька разів. Кожного разу приносили продукти і давали підписувати якісь документи: казали – для звітності. А потім, десь через рік, якась незрозуміла організація подає документи до суду і вимагає в мене сплатити їм величезну купу грошей. У суді надають документи, мною підписані, про отримання якогось там великого кредиту під заставу квартири. Ну, як вам таке!? Суд, звісно, я програла і мене виселили, квартиру відібрали.

Маляр (наливаючи у склянки горілку). Мерзотники!

Хазяїн (*про себе*). В принципі, «лоха» кинути не «западло»...

Артистка (*болісно*). А знаєте – мене всі забули, всі відвернулися. Куди не ходила, до кого тільки не зверталася. Все марно...

Філософ (*схвильовано*). Це шахрайство. У міліцію зверталися?

Артистка (*гірко сміючись*). Аякже! Мені там пояснили, що це є ... цивільно-правові відносини (здається, так вони казали), злочин тут не доказується і порекомендували ... звернутися до суду. Ось і все.

Баритон. Третій... Третій тост... За дам! Мужчини стоячи!

Хазяїн. Пили вже за дам.

Баритон. Тоді за любов! Мужчини – стоячи, а імпотенти – сидючи!

Мужчини не звертають увагу на безглуздість Баритона. Баритон піднімається і з пафосом випиває горілку. Філософ не приймає участі у розпиванні спиртного, сидить замислившись.

Баритон (*глузливо, дивлячись на Філософа*). А от і перший імпотент проявився! (*Дивиться на Маляра*.) І другий... (*Дивиться на Хазяїна*.) І ... І... Як багато імпотентів? Просто національна катастрофа! (*Падає на своє місце*.)

Філософ (*замислившись*). Жах, який жах! Як же ви, тут, ... можете?

Артистка (*з пафосом*). Що ви, голубчику! Я ж актриса! Шикарна актриса! Для мене зіграти роль у визначених обставинах є моєю професією. Я так багато грала на сцені, грала у житті, що для мене вже самої незрозуміло де починається гра, а де – життя. Мені вже не отримати роль у кіно. Там тепер не в моді старенькі, всезнаючі, розсудливі бабусі. Ставка на молодих, з пружними сідницями, з довгими ногами і без комплексів. Про театр я уже сказала... А жити якось треба? (*Сміється*.) Вважаємо, що тут у мене бенефіс: я граю свою останню роль. І в цьому є свій певний трагізм... Що роль, на жаль, остання... Але тільки у цьому, чуєте?

Баритон (*трішки сп'янівши*). Ех, панове, жити треба, доки дано тобі життя! Правильно, Віро Григорівно? Геть печаль! (*таємниче*) Хочеться жіночої ласки. Ох, як хочеться! (*Удавано стурбовано*.) До речі, Віро Григорівно, а де Неля? Я ... її сьогодні не бачив?

Артистка (*з неприхованою люттю подивилась на Баритона*). Гаразд, панове, я піду. Тут починаються непристойності, а у мене ще справи. (*Встає і збирається іти*.)

Баритон. Віро Григорівно, побачите Нелю – запросіть до нас. Гаразд? (*Підходить до Артистки, робить спробу поцілувати їй руку. Та нервово вириває руку*.) Віро Григорівно... (*Додає інтимності і таємничості голосу*.) Я на вас надіюсь, ... богине.

Артистка виходить

Баритон (*сідає на місце, з надією*). Може справді Нелю знайде? (*Насіває*.) ... Ой ти, дівчино, з горіха зерня... (*Перестає співати*.) Ні-ні-ні... Щось мене сьогодні веде.

Хазяїн (*з цікавістю*). Баритоне, я бачу, що ти розійшовся неабияк. Нелею зацікавився, гуляко? А бабки маєш? Чи на «халяву» зібрався молотити? На «халяву» Неля не дасть!

Баритон. Ах, облиште, облиште оце все...

Філософ. А хто така Неля?

Маляр (*сумно*). О, Неля – це дивне створіння! Казкова жінка... Така жінка дана Богом для натхнення. Колись танцювала у балеті театру. Не склалося там щось у неї...

Хазяїн (*сміючись*). Що ви морочите голову Філософу? Неля – повія! За кілька червонців, Філософе, вона постане перед тобою у всій своїй красі і ... в будь-якій позі. Так, була колись балериною. Танцювала всяку муть. Взагалі, пташка невисокого польоту. Захотілося більшого. Вирішила закрутити роман із театральним начальником. А той є відомим любителем хлопчиків і дівчаток. Такий собі вундеркінд, ... чи кіндерлюбитель: все, що рухається – все його цікавить, все його приваблює. Про роман дізналася дружина начальника: чи сама винюхала, чи доброзичливі служителі театру донесли – історія про це мовчить. А стерва, треба віддати їй належне, першокласна. Вона і поставила умову – Нелю з театру геть! Поперли з театру, танцювала десь стриптиз... Все в минулому. Зараз тішить місцевих «забулдиг» і «фраєрків».

Баритон (*обурено*). Це неправда! Ми з Нелею служили в одному театрі і я знаю іншу історію. Дівчинка, справді, талановита. І танцювала досить серйозні партії. А потім нещастя – зламала ногу. Час на лікування, реабілітацію, а сцена не чекає... Випала з репертуару і все – треба починати все заново. А тут і головний хореограф зі своїми умовами: даєш – отримуєш, ні – тоді ні. Неля запротестувала, а далі: конфлікти, скарги і звільнення. Зламали її, суки, зламали...

Хазяїн (*єхидно*). Бачиш, Філософе, ми вже обговорюємо основне мистецьке питання – хто кому перший дав, і хто з ким, і скільки разів! (*Сміється*.)

Маляр (*задумливо*). Неля - талант... У цьому її сила і її біда.

Хазяїн (*байдуже*). Талант? А що це таке – ваш талант? З чим його їсти і як одягнути? (*Дещо роздратовано*.) Ляда тут намотував соплі на кулак – не зрозуміли його талант, не оцінили. А що там розуміти? Весь його талант – наливай і пий! Тепер у Нелі, виявляється, теж талант... Ну, такий талант у кожної нормальної баби є... Не здивуєш.

Маляр (*гірко*). З Лядою категорично не погоджуюсь! Як зрозуміти оцю його істерію? Що це має значити – ми унікальні, ми такі – сякі, а кругом сірість, а кругом нерозуміння? Це якісь недоречні і безглузді образи... І на кого?.. Кожна людина має талант! Кожна! Це дарунок небес людині, що приходить у цей світ. Токаря, пекаря, лікаря, бухгалтера – всіх і не перечешиш. Правда, не кожна людина знає про свої таланти. Але це вже інша історія... Інколи небеса посилають людині особливий дар. Вони дарують їй душу: велику, неспокійну, вразливу... Не душа, а один суцільний нерв! І щось болить її завжди, і щось пече... І кричить вона від болю, від образи, від безсилля... Часом цей крик викликає сміх, а часом – сльози. Інколи цей крик заставляє когось задуматись – буває і таке... І кожен, ... кожен може глянути в ту душу, як в дзеркало. І побачити відбиток своєї душі: грішної і безтурботної... Оце і є талант Митця... Одне зло – душа ця завжди відкрита. Відкрита для всіх. І кожне може плюнути в неї, пройтись по ній парадним маршем в брудних черевиках, споганити, сплюндрувати...

Хазяїн. Кучеряво і незрозуміло... Все значно простіше, Маляре! Душі їсти хочеться, пити хочеться... «Бабок» душа прагне! А заробити не вміє... От і кричать ваші душі від голоду і холоду.

Маляр. Ваші «бабки», то є найбільше зло! Не дай бог впустити цю погань собі в душу: оселиться, розмножиться – користю, черствістю, жадобою – і з'їсть... Пропала душа... Пропає талант...

Хазяїн (*іронічно*). Розумію – всі проблеми в «бабаках»! Є вони – це зло, а немає – біда. (*Сміється*.) Я думаю, що ти б по-іншому заговорив, коли б на тебе упало кілька «зелених кусків» такого «зла».

Філософ (*дещо нервово*). Що ж ви перекручуєте? Людині потрібно жити, а отже їй потрібні гроші! Це природно і нормально, коли гроші – для життя... Погано, коли життя для грошей!

Баритон (*замислено*). Як правильно сказано... Правильно! (*Пауза*.) Знаєте, я був першокласним співаком. Кажали, що талановитим. Партію князя Ігора виконував... (*Сумно, з відчаєм*.) Так, ... були часи... Ех, як би я зараз зробив арію князя із другої дії? Тепер я знаю точно, що таке сором, що таке ганьба (*Підозріло дивиться на Хазяїна, тихо*.) ... і що таке неволя. Була у мене чудова кар'єра, що казати. Але мало грошей... Мало, мало, мало... Не приносив мій оперний успіх відчутних дивідендів. Почав їздити з халтурками. Знаєте, такі собі концерти, ... а гроші приносять чималі. Сільськими, заводськими клубами, ресторанами, весільними площадками... Йшов у рознос у буквальному і переносному значенні. І ось, одного прекрасного дня, застудився – серйозно застудився. Лікарі заборонили навіть рота відкривати. Але чекає халтура. Треба їхати – завдаток вже отримано. В результаті – пухлина на гортані. Перевірили – доброякісна... Слава богу... Треба оперувати, а це неможливо – дорого надзвичайно. Звісно, про спів довелося забути. От і все... Амба! Думаю, що це кара господня. У мене був талант... А я його по кабаках, та під соляночку, та під голубчики, та під сто грам перцівки – про-да-ва-а-а-в! (*Зазивно*.) Кому оперне світило – підходи, подешевіло!..

З'являється Неля. Одягнена визивно, відверто, але з смаком.

Неля (*грайливо*). Всім, привіт! Що гуляємо? О, я бачу нові обличчя. Знайомте і наливайте! (*Сідає за стіл*.)

Філософ (*встає, знітившись*). Володя.

Неля. Ну, а мене ви вже, напевне, знаєте. Думаю, що заочно ... познайомили. Уявляю, що вони про мене наплели. (*Показує на Філософа*.) Ой, зашарівся! Людоньки – зашарівся! (*Удавано агресивно*.) Ви, жеребці, мене у зубах носили?! Уб'ю, паскуди!

Філософ сконфужено сідає.

Хазяїн (*сміючись*). Що ти, Нелю! Як можна? Тут про тебе такі речі розповідали: талант, натхнення... Філософ зашарівся тому, що вперше у житті живу святу побачив. А ти зараз так безжалісно руйнуєш цей образ. (*Дивиться на Баритона*.)

Баритон схопив пляшку і наливає горілку в склянки.

Баритон. Ти бабусі нашої не зустрічала?

Неля (*роздратовано*). Не бачила я цієї карги.

Маляр. Чого це ти на нашу бабусю озвіріла?

Неля. Вона, бач, у мені свою конкурентку побачила. Офігеть!... Хто на неї кинеться? Уявляє собі щось...

Хазяїн. Ми маємо справу із звичайною жіночою конкуренцією. Нелю - за тебе!

Всі, крім Хазяїна і Філософа, п'ють. Хазяїн включає радіоприймач. Звучить музика. Хазяїн раптово збуджується і встає з стільця: зрозуміло, що ним оволоділа якась надзвичайна ідея.

Нелю, Нелю – ідея! Покажи нам стриптиз, дівчинко! Га?! Як? Давай розважимося трішки! Ну?! Покажи свої справжні таланти цим убогим!

Неля (*оторопіло*). Хазяїне, ти що, з глузду з'їхав? Чи я тобі «курва» остання?

Хазяїн (*завзято*) Нелю, а я «башляю»! Скільки? Га? (*Дістає гроші – відкладає одну купюру за іншою*.) Двадцять, ... сорок, ... шістдесят... Нелю, я не Рокфеллер! В один

прекрасний момент перестану піднімати ставки і занулю весь банк. Все втрапиш - ду-у-майско-рі-ше!

Неля оторопіло спостерігає за Хазяїном і повільно встає зі стільця. Деякий час стоїть у роздумах, а потім, окинувши поглядом компанію, починає поволі танцювати...

Хазяїн і Баритон збуджуються, починають аплодувати. Маляр сидить, потупивши погляд у підлогу. Філософ з жахом спостерігає за Нелею. Та виконує танець стриптизу - починає роздягатися...Забирається на стіл...Залишається у ліфчику і трусиках... Маляр, не дивлячись на Нелю, вибігає з приміщення.

Філософ (з злістю, кричить). Та ви що, здуріли?! Взагалі у тварин перетворилися?! Ким ви себе вважаєте? Щось людське у вас залишилося? (Нелі.) Перестань, ... негайно! (Дещо винувато.) Одягніться! Будь ласка...

Неля (вражена). Що за дурень? Хазяїне, давай бабки! (Одягається.) Все, повеселилися...

Хазяїн. Ну, Нелю! Ми так не домовлялися... Треба було все зняти! Повністю! А це не те... Це тільки половина обіцяного. (Дає їй гроші.)

Неля. Скнара!

Баритон (запопадливо). Нелю, Нелю, я все компенсую. Що ти, маленька? Ідемо зі мною... Ідемо? (Звертаючись до Філософа.) А ти справді дурень? Чи імпотент?

Баритон і Неля виходять.

Кінець другого акту.

А К Т 3

Приміщення сторожки смітника. Замислено сидять Філософ і Хазяїн.

Хазяїн. Ну ось, Філософе, зіпсував свято. Шкода...

Філософ. Чому ви такий жорстокий? Чому так ненавидите людей? Так, вони різні. У них багато поганого, недоброго. Але хто сказав вам, що ви ідеальний? Хто дав вам право судити їх?

Хазяїн (переконливо, цинічно). Хто дав право? Філософе, озернись: ми – на смітнику. Місце, де закінчують свій вік речі і предмети непотрібні людині, які відслужили своє, або які заважають їй жити. Але це спрощений погляд на смітник... Предмети і речі – це на перший погляд. Тут альфа і омега людського буття! Тут: безсонні ночі, робота на знос, тривоги, радощі, злочини, підлість, перемоги і невдачі – тут усе. Тут те, для чого поклали частину свого життя. Прийшов час і все це на смітник! Тут відбувається перехід речей із категорії «потрібні» в категорію «непотрібні». У житті все, рано чи пізно, закінчує свій шлях на смітнику. І люди теж... Коли ці люди стають непотребом, зайвими – суспільство їх викидає на смітник. Як он ту пляшку від «Кока-коли»... Людей, яких ти так захищаєш, життя визнало банкрутами, тобто зайвими. Я ж не можу відноситись до них по-іншому? Вони для мене, як ота пляшка... Цінність їх однакова... Вони – сміття!

Філософ (з обуренням). А ви не припускаєте, що тут можуть бути люди: величні, добрі, талановиті?!

Хазяїн. Ні! Тут – тільки непотріб! Місце таке, розумієш... Ну, а якщо вже казати про ваші таланти, то тут, взагалі, без сміху не обійтись. Я розумію один талант – вміння жити! Все інше – то вам щось приснилося.

Філософ. Цікава у вас уява про життя... Я так зрозумів, що ви заперечуєте талант митця?

Хазяїн. Та втям собі, врешті-решт, просту істину – якщо за роботу художника, чи артиста, чи кого там ще платять гроші – і то чималі – то це значить, що він вмів своє вміння використати з користю. Це те, що я називаю талантом «вміння жити». А якщо його мазанина, чи кривляння на сцені і даром нікому не потрібні, то говорити про якісь таланти безглуздо і смішно. Тут все просто, як борщ.

Філософ. Зрозуміло – вас цікавить мистецтво як товар. Не більше і не менше...

Хазяїн. Абсолютно точно! Ось ти, наприклад, кінорежисер... Ну, до прикладу... Так? Скажімо, зняв кіно – «Ромео і Джульєтта». Я тебе вже зрозумів і можу уявити, що це буде за кіно. *(Іронічно.)* Фільм про вічну і невмирущу любов, про щось таке кругле і без ручок. Маячня, одним словом. Але ти хочеш, щоб я цю маячню переглянув. Більше того, ти хочеш, щоб я за це ще й гроші заплатив. Так не буде... Нічого ти від мене не отримаєш!

Філософ *(уперто)*. Що ж вам, цікаво, потрібно?

Хазяїн *(сміється)*. А ти мені бабу покажи... Голу! І щоб не якийсь там «сухомлинський», а ого-го - баба! Щоб збуджувала! Щоб всі ці справи ... при ній були... Покажи, як Ромео над Джульєттою пихкає... Реально, конкретно покажи! Я хочу побачити, як Ромео вбиває цього, ... як його ... - Тібальта, але не по-театральному, а так, щоб я повірив у його смерть. Щоб рана, кров – на весь екран. Щоб у мене від страху штани намокли. Мені не життя на екрані потрібне – його я і без кіно бачу – ти мені емоції незвичні дай, відчуття гострі подаруй. Ось, це я подивлюся, за це я заплачу гроші... Свої, кровні – заплачу! А в дурнуваті ідеї бався сам... Мені вони і даром не потрібні.

Філософ. Так ви, виявляється, збоченець?

Хазяїн. Ти мене не зрозумів, Філософе. Я тобі привів приклад. Суть не в цьому... Ти мені покажи те, що я хочу побачити, розкажи мені про те, про що я хочу дізнатися. Ключовими тут є слова – я хо-чу! Зрозумів? Комерційною мовою це звучить так: своєю пропозицією вдовольни мій попит. І все! За це я готовий заплатити. А то ти намагаєшся втюхати мені свій залежаний і прілий товар.

Філософ *(з сарказмом)*. Зрозуміло... Вам мистецтво, справді, не потрібне. Воно покликано нагадувати людям, що вони люди. Але нагадувати людям, а не біоістотам.

Хазяїн. Що? Он як? Образити хочеш?... Даремно. А ти спробуй поборотись за мене. За мою безсмертну душу... Що ж ти так легко здався? Переконай мене, доведи свою правоту. Не можеш? Ось воно! Істина, брат, істина! Відчуваєш, що мене на цих дурницях не проведеш.

Філософ. Ні, зовсім, ні... Вибачте, якщо я вас образив. Я мав на увазі зовсім інше... Глухий – ніколи не почує звуків музики, навіть найчарівнішої, а сліпий – ніколи не зможе оцінити красоту і незбагненність посмішки Джоконди. Не дано їм... Шкода, але не дано. Особа без душі, яка не вмів співпереживати, не відчуває чужої болі, байдужа до чужої долі, власне, така ж глуха і така ж сліпа. Це біологічна істота, яку чомусь називають людиною. Ні, це не людина, бо людина – це категорія, перш за все, соціальна. Біологічній істоті, справді, мистецтво ні до чого.

Хазяїн. Все це пусті слова! Все це дурні і безглузді теорії! Ви придумали собі життя і вважаєте, що воно відповідає реальності. Всі кажуть правильні слова, коли за ними нічого не стоїть. Добре проголошувати правильні слова, чи перейматися проблемами людства: сидячи в зручному кріслі, перед затишним каміном, у власному кількаповерховому будинку, з товстою кубинською сигарою і келихом доброго вина. Коли у тебе все «окей», коли ти повністю «запакований», коли життя у тебе «пісня», то можна подискутувати про вашого Моцарта – з Шекспіром вкупі – і полюбуватися вашою Джокондою. Але тільки життя дає

тріщину, через яку холодні і колючі вітри видувають облюбований затишок і звичну зручність, як всі теорії набік і починається правда життя: строга і невблаганна, жорстока і непримирима. І твоя соціальна істота перетворюється в звичайного звіра. Так, так, звіра – готового: вигризти, вирвати, відібрати і, врешті-решт, відвоювати своє.

Філософ. Дозвольте мені не погодитись! Тільки що тут були люди... Люди, яких життя викинуло на узбіччя. Їм є від чого стратити надію, перетворитися, за вашою логікою, в тварин, готових щось там вигризати і виривати. Нічого такого з ними не сталося! Я побачив талановитих, добрих і щирих людей. Нещасних, але добрих людей.

Хазяїн. Бачиш, Філософе, наш смітник – це модель нашого життя. Така ж випадковість, непередбачуваність і такий же хаос... А хаос, як відомо, не терпить штучного регламентування. Ти намагаєшся бурхливу стихію життя підпорядкувати штучним законам, регламенту? Пусте! Не важливо, чи це закони влади, чи моралі. Вони не діють, вони не можуть діяти, як не діють всі придумані правила на смітнику. Тут перемагають тільки закони природи! Основний з них – закон виживання. Тут, на смітнику, серед мишей і щурів: найсильнішим, прудким, з відмінним нюхом, міцними пазурами і гострими кігтями – дістається кращий і смачніший кусок. Всім іншим – обгортки з запахом смачного і кращого. Так і серед людей. Ті, які вміють відібрати своє - є на вершині цього життя. Вони плюють на ваші закони, на вашу мораль. Вони запускають свої кігті у здобич і рвуть її без жалю і споглядання на ваші норми.

Філософ (з сумом). Ні... Земля створена для добра і щастя. Наше життя - не смітник! Смітник у вашій душі. Віри немає – от і розвелася в душі різноманітна погань: брехня, злоба, черствість, жадібність, ненависть. Віра – це той сторож, той санітар, який не пустить, вичистить, збереже душу від скверни. Сила людини – її віра!

Хазяїн. Маячня якась: то у мене є душа, то її немає. Ти вже розберись з цим!..

Філософ. Кожен народився з душею, але не кожен її зберіг.

Хазяїн. Натякаєш, що продав... (Сміється.) Ну, якщо добре заплатили, то чому б і ні! Бо сила людей – це гроші. Подивися, Філософе, із тисячі предметів, чи речей на смітнику ти не знайдеш одного... - грошей. Їх люди, на відміну від іншого непотребу, не викидають, вони їм життя не отруюють. Знайди мені будь-яку купюру... Долар, гривню, чи хоч монгольський тугрик... Не старайся! Не знайдеш! В житті – хочеш чи ні – а все по ранжиру. І квиток, пропуск до певного класу кают на пароплаві життя - це кількість отих самих проклятих, ненависних, але таких жаданих і улюблених грошенят. Немає їх – і ти на смітнику (місце яке тобі вказало суспільство), є – вибирай своє місце сам. І плювати тобі на суспільство!

Філософ. Ми можемо обдурити один одного. Нарешті, можна обдурити народ, націю, людство. На якийсь час можна обдурити всіх! Але ми не обдуримо природу. Життя зароджується тільки в умовах добра... Тільки в умовах радості і любові. І тільки добро є сприятливим ґрунтом для його розвитку. А зло... Зло породжує тільки зло! Ненависть народить у відповідь тільки ненависть. У таких умовах життя гине. Це несприятливе середовище. Молоде деревце буде жити і рости тільки в умовах піклування, любові, лагідного і турботливого ставлення до нього. Грубе поводження його зламає, пекуче сонце його спалить, а люта зима – заморозить... Ваші сильні, прудкі, з відмінним нюхом, міцними пазурами і гострими кігтями його знищать, згризуть. Ваш смітник – його отруїть. Це не життя – це смерть!

Хазяїн. Що за день сьогодні такий? Всі розповідають про якусь віру! Що ще за віра?! У бога, царя, демона, чи ти щось інше придумав? У тебе свій рецепт спасіння світу?

Філософ. Ні, я вірю у добро, як основу світобудови. Вірю у те, що людина приходить на цей світ, щоб бути щасливою, що свого щастя на нещасті іншого не збудуєш,

що зло від тебе - до тебе й повернеться, тільки у стократ більшим. Це зміст віри... А форма, на мій погляд, є другорядною. Скільки зла створила і творить людина з іменем бога на вустах! Зло є злом, якими би лозунгами, прапорами, ідеями і навіть намірами воно не оправдувалось. Це не бог, це знищення бога у собі. Ці істини старі, як світ. Але нічого кращого людство не збагнуло і не збагне. Раз за разом йому здавалося, що світ недосконалий, що істини несправжні і проголошувалось щось нове... Проходив час і на краю прірви, коли смертельна безодня дивилася прямо у вічі, людство поверталось до оцього старого, забутого і, як йому здавалося, несправжнього. Поверталось, бо прагнуло жити! Так було, так є і так буде.

Хазяїн (*замислено*). Не знаю, або ти великий пройдисвіт, або великий ідіот. Невже можна серйозно в усе це вірити?

Філософ (*переконливо*). Так, я в це вірю!

Хазяїн (*з іронією*). Зрозуміло... А ще, напевно, вважаєш, що треба сіяти добре і вічне?

Філософ. Добре і вічне...

Хазяїн. Щось малувато вас, сіячів?

Філософ. Не біда... Це той випадок, коли один вартує тисячі.

Хазяїн. Що я тобі скажу – не переконав ти мене, Філософе, не переконав. Не вірю! Хто там у вас, у богемі, так сказав – не вірю?.. Міцно сказав! Людина, якою була тисячу років тому – такою і залишилася: дикою, жадібною і підлою твариною. Тільки зараз замість дрючка – атомна бомба, а замість шкіри мамонта – айфони, «Ролекси» і «Лінкольни».

Філософ. Нічого, і це бачення колись опиниться в нужнику. Ще, видимо, не час... Сурми ще не чути...

Хазяїн (*пауза, підозріло*). Послухай, Філософе, а ти, часом, зі мною не жартуєш? Чи може тримаєш мене за круглого дурня?

Філософ. Ні, я вас маю за розумну людину. Дуже розумну... Просто, ... просто у вас з совістю проблеми... Немає у вас її ... совісті. Можливо викинули на смітник, як непотріб, що заважає жити.

Хазяїн (*роздратовано*). А-а-а, он як? Ну, нічого, нічого – поживеш тут, подихаєш цим повітрям, пориєшся серед сміття, пошукаєш, а раптом знайдеш... Ти ж хочеш тут працювати?

Філософ. Знаєте, я передумав. Не хочу! Невдячна це справа – чужу совість на смітнику шукати. Так, чого доброго, і свою загубиш. Місце таке непевне, розумієте?

Входить Маляр.

Хазяїн (*сердито, до Маляра*). Ти чого приперся? Ви, врешті-решт, будете сьогодні працювати?

Маляр. Ні, на сьогодні все.

Хазяїн (*іронічно*). Філософе, виходить, що я штовхаю світ до безодні? А ось цей суб'єкт (*Показує на Маляра.*) – є втіленням добра і любові? Щось мені не віриться. (*До Маляра.*) Значить, працювати не будете?

Маляр (*ліниво*). Обридло...

Хазяїн (*нервово*). Ах-ах-ах! Як же ви мене дістали... Художники, поети, реалісти, емпіріоністи! Нероби, одним словом!

Входить Ляда. Весь якийсь роздавлений, хворобливий, несміливий.

Ляда (*винувато*). А-а-а, ... ви тут... Як мені погано... Перебрав, напевне, ... трішки. Як зле... Як зле...

Хазяїн (*сердито*). З'явився?! Ну, й що ти ніс, сучий сину?! Ти у нас з претензією на геніальність? А без заробітку сьогодні? Як? Га?

Ляда (*збентежено*). Хазяїне! Хазяїне, з п'яну все... З п'яну... Як вип'ю – дурень дуренний! Не звертайте уваги! Перебрав трішки... Буває... З п'яну все, з п'яну.

Хазяїн. З п'яну, кажеш?! А мені до лампочки! Я тебе вижену! Злидні! Щоб я тебе більше на смітнику не бачив! (*Показує на Філософа і Маляра.*) І тебе! І тебе! Всім – геть!..

Хазяїн сердито виходить. Ляда кидається за ним... Філософ і Маляр з сумом спостерігають за Лядою.

Ляда. Хазяїне, Хазяїне, не треба! Хазяїне, послухайте! Послухайте мене! (*Ображено.*) Пішов... Чого це він?... От біда... (*Звертаючись до Філософа і Маляра.*) Хлопці, хлопчики, а щось залишилось ... «на похміл»? (*Перевертає пляшку. Переконується, що вона порожня.*) От біда... Пусто... (*Бере паузу.*) А-а-а... Я піду до вантажників... У них завжди щось є... Може допоможуть...

Ляда виходить.

Маляр (*з співчуттям, в роздумах*). Нещасна людина... А яке талантище? Правда, п'є по – чорному. Я і сам, один час, ... запив по-чорному. Були такі справи... Ну, але щоб так?

Філософ (*приглядається до Маляра, з цікавістю*). Послухай, ти мені нагадуєш одного мого знайомого... Правда, давно це було... Художника... Олександра Кудрю.

Маляр (*байдуже*). Нарешті... Впізнав? А я тебе зразу змалював.

Філософ (*збуджено*). Чорт забирай! Це ти! Що час накоїв? Де ж ти пропадав?

Маляр. Це не час... Це ми накоїли... Та що там казати? Отут, на цьому смердючому смітнику і пропадав.

Філософ. Я пам'ятаю, що ти готував свої роботи до виставки в США?

Маляр. Готував... Пропали роботи.

Філософ. Як?!

Маляр (*сумно*). Галерея, з якою я працював, повідомила, що колекція пропала під час перевезення. Я тоді, до речі, і запив.

Філософ. Ну, а зараз? У тебе є якісь роботи?

Маляр. Ні! Зав'язав я з цим... На біса мені це мистецтво!

Філософ. Господи, як же так? Невже ти більше не пишеш?

Маляр. (*неохоче*) Е-е, ... так, ... дещо для себе... Баловство...

Входить Хазяїн.

Хазяїн (*роздратовано*). Ви ще тут?! Я ж вас вигнав! Геть, звідси! Геть! (*Тручає Маляра у спину.*)

Всі виходять. З'являється Ляда. Йому зле... Він весь труситься...

Ляда (*хворобливо*). Нікого... Боже, як важко. Всі сволоти... Ніхто навіть на язик не дасть спробувати... (*Тихо.*) Налийте чарку... Або вбийте... (*Кричить.*) Люди! Люди! Допоможіть! Ну, не будьте ви такими безсердечними, люди!

*Ляда виходить.
Кінець третього акту.*

А К Т 4

Демонстраційний зал картинної галереї «Арт трибуна». На стінах висить десяток картин.

*Каламутько замислено розглядає одну із них.
З'являється Філософ.*

Філософ (*невпевнено*). Женья! ... Євгенію Петровичу...

Каламутько (*роздратовано*). А-а-а, радий тебе бачити.

Філософ. У мене до тебе справа. Вислухай мене, будь ласка.

Каламутько. Якщо ти стосовно роботи, то даром згаєш час. Вибач... У мене немає вільних вакансій.

Філософ. Ні, ні! (*Знітившись*) Євгенію Петровичу, пам'ятаєш художника Олександра Кудрю?

Каламутько (*роздратовано*). Ні, такого не знаю.

Філософ (*збентежено*). Як же? Євгенію ... Петровичу! Пригадай! П'ять років тому... Виставка молодих українських художників у Нью-Йорку... Кудря! Який інтерес він тоді викликав!

Каламутько (*нетерпляче*). Ну-ну... Щось пригадую... Здається, він помер.

Філософ. Ні, я знайшов його. Він живий. Я бачив його роботи... Це дивовижно! Яка яскравість, експресія, які несподівані кольори - це треба бачити. Таких колористів зараз – один, два...

Каламутько (*зацікавлено*). Та ну? І де він? Тут?

Філософ. Тут... У нього проблеми... Він потребує допомоги. Я тому до тебе, ... до вас і звернувся.

Каламутько (*з цікавістю*). Та облиш «викати»! Як не як, а ми з тобою однокурсники. Та-ак... Ну, і ти зможеш нас познайомити? Стривай, а що ми в залі робимо? Давай, пройдемо до мого кабінету і там про все поговоримо.

Каламутько і Філософ виходять. Гасне світло.

Смітник. З'являються Хазяїн і Маляр. Вони про щось сперечаються.

Хазяїн (*зневажливо*). Маляре, під мене вода не несе. Ви - халтурники і нероби! Я сказав – геть!

Маляр (*змучено*). Хазяїне, ми вас поважаємо. І розуміємо ваші проблеми... Але... Ми - на міліні... Не можна так, не можна...

Хазяїн. Можна! І навіть треба! Я вже віддав вашу ділянку іншим «баригам». З мене досить благодійності!

З'являється Каламутько.

Каламутько. Вибачте, панове. Я хотів би побачити художника Олександра Кудрю.

Маляр. Я – Кудря.

Каламутько (здивовано). Ви? (Опанувавши себе.) Я власник художньої галереї «Арт-трибуна» - Каламутько Євгеній Петрович. У мене є до вас розмова.

Маляр. У вас – до мене? Дивно... І що за розмова?

Каламутько. Конфіденційна... (Підозріло дивиться на Хазяїна, а той з зацікавленістю прислухається до розмови.) Ми можемо десь побалакати, без сторонніх вух?

Маляр (байдуже). А-а-а... Маю вас розчарувати... Мені немає про що говорити з ... (Презирливо.) власниками галерей. Я – пас.

Каламутько (збентежено). Постривайте! Мова йде про вас як художника, про вашу творчість. У мене до вас серйозна і ділова пропозиція, а ви ведете себе, як ... ображена дитина. Не розумію чому?

Хазяїн (з азартом). Одну хвилиночку! Шановний пане, ... забув, як вас там ... Ви так зненацька увірвалися до нашої розмови... Некультурно... Ми закінчимо з художником нашу бесіду, а потім вже ви... Це займе кілька хвилин. (Каламутько хоче щось заперечити. Хазяїн звертається до нього з погрозою у голосі.) І не треба зі мною сперечатись! Не рекомендую! (Бере Маляра за лікоть руки і відводить у сторону.) Друзяко, не можна так... Можливо, це твій шанс. Розумієш, про що я?

Маляр (байдуже). Не розумію. Про що?

Хазяїн. Ой-ой-ой! Які ми ... І я не знаю, що він має на увазі. Можливо, його треба вислухати? Це тебе нічому не зобов'яже. (Таємниче.) Ну?

Маляр. Не хочу.

Хазяїн. Та послухай мене, чортяко! Тобі не обридло таке життя? Бомжем ходити, на смітнику ритися, спати по підворітнях, їсти гівно і запивати бурдою? Отямся, чоловіче!

Маляр. (неохоче) Та знаю їхні розмови!

Хазяїн. Знаєш, знаєш... Але, що цей буде пропонувати ще не знаєш. (Дивиться підозріло на Каламутько.) Розумію, тебе вже один раз такі от спритники обдурили. Украли картини, заробили на тобі гроші і ... «гуд бай». І цей, видно, хитрий суб'єкт. Як думаєш? (На секунду замислившись, а потім, ніби прийнявши якесь важке рішення.) Гаразд, виручу тебе... Прийдеться сказати, що я твій комерційний агент. Ну, як я придумав?. (Переконливо.) Геніально! І не хвилюйся – організую все у кращому вигляді. Ну, що – по руках... (І не чикаючи відповіді збентеженого Маляра, звертається до Каламутька.) Шановний, тепер слухаємо вас.

Каламутько (здивовано). А ви, власне, хто такий? У мене до вас, персонально, ніяких розмов немає.

Хазяїн (буденно). Ну-у...Ви ж не в курсі. Я - (Показує на Маляра.) його комерційний агент. Так що розмову зі мною ви будете мати.

Каламутько (обурливо). Ах, от у чому справа! Комерційний агент? Помиляєтеся, помиляєтеся... У такому випадку мені, взагалі, не має про що тут говорити.

Хазяїн. Шкода... Сторона сторону могли би, принаймні, вислухати.

Каламутько (про себе). А що? Хитрий жук... Як миттєво він зорієнтувався в ситуації. В принципі, що я втрачаю? Свій процент завжди отримаю. А цей, (Дивиться на Хазяїна.) може бути корисним. (Звертається до Хазяїна.) Бачите, шановний комерційний агенте, я вам, напевно, не потрібен. (З іронією.) Думаю, що ви знаєте, як зробити з імені клієнта бренд. Знайомі з власниками галерей, колекціонерами і преса – потрібна преса – у вас в кишені. І, звичайно, зможете вигідно продати його роботи. Так, так - ... продати. Таке, уявіть собі, паскудне і некрасиве слово... Але продати за добрі гроші!

Хазяїн (примирливо). Послухайте, а може перестанемо темнити? Я думаю, що ми зрозуміли один одного правильно. І тепер, саме час, поговорити про плани – які вони у вас? І, звісно, про гроші... Куди без них?

Каламутько. Гарзд, де ми можемо продовжити розмову?
Хазяїн. Прошу!

Всі виходять. Затемнення.

Звучить веселенька музика. Світло. На сцені Каламутько.. З'являються Хазяїн і Маляр. В руках Хазяїна – батіг. Маляр – майже голий. Тіло прикриває настегенна пов'язка. Хазяїн б'є батогом по сцені. Маляр приречено стає перед Каламутьком і той: безцеремонно, брутально, нагло – його оглядає. Перевіряє м'язи рук, ніг. Заглядає в рот, пробує пальцями міцність зубів. Майже, як у Жан-Леона Жерома... Каламутько і Хазяїн залишаються задоволеними. Затемнення.

Світло. На сцені всі дійові особи н'єси. Всі сидять півколом, як на телевізійних ток-шоу. В центрі розгублений Маляр, а біля нього Катерина Оса. Каламутько та Хазяїн стоять збоку і спостерігають за дійством.

Катерина Оса (бадьоро). ... І остання, на сьогодні, новина з мистецького життя. Сенсаційне повернення художника Олександра Кудрі! Нагадаємо нашим телеглядачам: художника, якого вважали найбільш талановитим українським митцем, майбутнім українського живопису – рахували померлим. І раптом, після багаторічної відсутності, повернення генія до світського життя. (Каламутько подає знак і «аудиторія» аплодує.) Пане Олександр, наших телеглядачів цікавить: що з вами трапилось?

Маляр (дещо розгублено, ніяковіючи). Це неймовірна історія... Комусь вона видається фантастичною, ... нереальною... Я не маю права розповісти всієї правди. Це мені суворо-пресуворо заборонено.

Катерина Оса. Ким?

Маляр. Я не можу відповісти на це запитання. Просто, не маю права... (Каламутько подає знак – аудиторія аплодує.)

Катерина Оса. Цікаво! Що ж з вами сталося?

Маляр. Можу розповісти тільки одне... Одного разу, вийшовши з дому, мені стало зле... Я втратив свідомість. А коли прийшов до тями, то був вже там...

Катерина Оса. Де?

Маляр. Там... Це таємниця... Можу сказати тільки одне: я побачив рай, але я бачив і пекло. Ще можу додати, що Данте мав рацію... Не знаю, можливо, він теж там побував?... (Аудиторія аплодує.)

Катерина Оса. Боже! Як інтригуючи! Але, що ви самі про це думаєте?

Маляр (зовсім ніяковіючи, заїкаючись). Я, ... я думаю, ... що мене вибрали... Через мене людству ... передано якесь ... послання. Що це?... Не знаю, не знаю... Треба, спочатку, це самому осмислити,... зрозуміти. Я думаю, ... що своєю творчістю дам відповідь на ...на ... це... (Аплодисменти.)

Катерина Оса. Ну, що ж, будемо з нетерпінням чекати! Шановні друзі, а вам я нагадаю, що скоро в галереї «Арт-трибуна» буде влаштовано виставку останніх робіт Олександра Кудрі, яка вже встигла зацікавила фахівців, колекціонер і багатьох шанувальників українського живопису. (Аплодисменти.) І це все... З вами була програма «Світські новини», ... і я – ваша Катерина Оса... До побачення! (Аплодисменти.)

Світська левиця (впевнено). Це телепортація! Безсумнівно! Я переконана, що його перенесли в інший світ. Мій екстрасенс про це явище розповідав. Думаю, що його обрали серед землян, як найбільш творчу та непересічну людину. Для чого? Через нього нам відправили послання... Я думаю, що попередження... Можливо, очікується третє пришествя! Дуже цікаво! (Всі інші з захопленням слухають цю маячню.)

Дружина бомжа. Що думаєш?

Бомж. Інопланетяни ... Не інакше!

Дружина бомжа. А мені щось не віриться.

Бомж. От дурне теля! В телевізорі же сказали!...

Неля (*сумно*). А він мене кохав...

Артистка. Тобі здалося!

Неля (*розчаровано*). Здалося?

Артистка. Здалося!

Аудиторія шумить, гомонить, активно обговорює подію... Тільки Філософ сидить, крутить, вертить головою і нічого не розуміє.

Філософ (*кричить*). Люди! Люди! Схаменіться! Це брехня! Яка телепортація?! Який інший світ?! Яке послання?! Це брехня! Він жив серед нас! Він був серед нас! (*Пауза. Тихо*) Просто, ми його не помічали... (*На репліку Філософа ніхто уваги не звертає: всі продовжують гомоніти та обговорювати побачене і почуте.*)

Затемнення.

Світло. Той же демонстраційний зал у галереї «Арт-трибуна». На сцені – Каламутько. Він щось уважно читає. З'являється Хазяїн.

Хазяїн. Де це ти пропав? Так і запідозрити у чомусь недоброму можна?

Каламутько (*байдуже, не відриваючись від читання*). Чому пропав? Немає новин – от і пропав.

Хазяїн (*іронічно*). Відсутність новин – теж новина. І її можна обмірковувати. А то, складається враження, що ти мого клієнта зібрався – як це м'якше сказати ... – кинути. Ні?

Каламутько (*перестає читати і пильно вдивляється в Хазяїна*). Кинути? (*Перекривляє*) Мого клієнта... (*різко*) Облиш! Було б за що кидати... Один мізер.

Хазяїн (*стурбовано*). Хвилиночку! Що це за мізер – прошу уточнити?

Каламутько (*бере паузу, у роздумах*). Бачиш, шановний компаньйоне, я зробив зондування ринку. Ну, так, дещо прикинув ... (*Обережно.*) Цікава штука виявляється – наш Кудря зараз є малоцікавим. Ну, не зовсім мало..., але і не те, щоб достатньо...

Хазяїн (*стурбовано*). Чекай, чекай... Як малоцікавий? Щось тут не те!

Каламутько (*впевненіше*). Що, не те? Тих грошей, які ми планували взяти, ми не заробимо. І крапка!

Хазяїн (*обурливо*). Ні, ні! Не хочу нічого чути! Це твої проблеми! Твої! Здається, ми так домовлялися!?

Каламутько (*розсерджено*). Мої?! Я попереджав, що ринок непевна штука. Ніколи точно не знаєш що і як, а основне, коли буде продаватися. Це ж специфіка... Зрозумій, врешті-решт... Забули його, розумієш? Забули!..

Хазяїн. Це не аргумент! Мені здається, що ти своїми «космічними і потойбічними» історіями зіпсував справу. Хто ж повірить в таку маячню?

Каламутько. В маячню якраз і вірять. В правду – не завжди... Тут все нормально. (*Замислився. Пауза*) Він веде себе неякісно... Паскудно веде...

Хазяїн. Що ти маєш на увазі?

Каламутько. Він нікуди не ходить, ні з ким не зустрічається – живе відлюдком. На минулому тижні домовився про інтерв'ю. Ну, один бог знає, скільки мені прийшлося його вмовляти, щоб погодився сказати кілька слів. І що? Такого наговорив, що не приведи бог, щоб

ця маячня з'явилося в пресі. Я потім вмовляв журналістів, щоб вони забули за це інтерв'ю, як за страшний сон. Можеш собі таке уявити?! І як в таких умовах працювати? І ще – а що нового він написав за цей час? Я тебе питаю?

Хазяїн. Не знаю... А що?

Каламутько. А нічого! Взагалі – ні-чо-го! Цілими днями дудлить горілку і блює. Всю майстерню заблював... Чуєш – жодної роботи! А пройшло вже чотири місяці. Що будемо показувати на виставці? Чим будемо дивувати світ, компаньйоне?

Хазяїн (*спантеличено*). Я ж такі гроші вклав в цей проект... Квартиру мерзотнику зняв... А він, кажеш, заблював її?

Каламутько. Заблював.

Хазяїн. І що ж робити?

Каламутько. Не знаю... Думаю, що він закінчився як художник. Таке буває... Повна деградація!

Хазяїн. Ти хочеш сказати, що я вклав «бабки» в «голіму» справу? Що він мене розвів, як останнього «лоха»? Та я йому!... Голову відірву, задницю на німецький хрест порву! Він мені кожну копійку на смітнику відмолотить! «Терпилом позорним» ходити буде!

Каламутько (*бере паузу, обережно*). Ну, варіант, в принципі, є... Як бабки врятувати і навіть заробити... Серйозно заробити...

Хазяїн. Кажі, кажі – та не тягни ти kota за хвіст!

Каламутько. От, ... якби він, ... раптом, ... помер...

Хазяїн (*здивовано*). Так...

Каламутько. Ну, ... маю на увазі, ... цікаво, ... інтригуючи якимось помер... Розумієш?

Хазяїн. Помер, і що далі?

Каламутько. Його роботи всі у мене... Юридично оформити права – хвилинна справа... А на його старих роботах ми змогли би непогано заробити. Звісно, після серйозної підготовки. Треба буде створити міф, ... легенду.

Хазяїн (*глухо*). Стривай... Це ти що мені ... пропонуєш?

Каламутько (*роздратовано*). Та нічого такого я тобі ... не пропоную. Борони боже! Я просто висловив припущення.

Мовчать деякий час.

Хазяїн (*з цікавістю*). А що, справді, ... його, ... (*Капляє*) ті роботи будуть коштувати таких грошей?

Каламутько (*обережно, примирливо*). Роботи, справді, цікаві. А смерть, сама по собі, завжди була найкращим піаром... Та я таку хвилю здійму, що всі його роботи відлетять в момент! І за серйозне «бабло»! Та у мене клієнти будуть в чергу записуватись, щоб хоч глянути, я вже не кажу – купити.

Хазяїн. Серйозне «бабло», кажеш? Це скільки?

Каламутько. Думаю, ... лимон, а то і більше.

Хазяїн (*тихо*). Цікаво... І що, ... що мені з того буде?

Каламутько (*пильно дивиться на Хазяїна*). П'ятдесят на п'ятдесят... Як домовлялися. А ти що хочеш?

Каламутько і Хазяїн пильно дивляться один на одного. Затемнення.

«І от землетрус великий стався, і сонце почорніло, як міх волосяний, а місяць увесь став як кров, і зорі небесні попадали на землю, мов смоківниця обсіпає недостиглі смокви

свої, вітром великим трушена. Небо відійшло, мов книга – сувій змиваний, і кожна гора та острів рушили з місця свого...» І раптом наступила **тиша...** Бо написано: «А коли відкрив печать сьому, настало мовчання на небі...»

Світло. Майстерня Маляра. Посеред приміщення стоїть дерев'яний стіл. На столі: розпочата пляшка горілки, дві склянки, пуста тарілка і кухонний ніж. Зліва розміщується мольберт, на якому білосніжне полотно у формі квадрату. На сцені Маляр. Він чимось стривожений. Підходить до столу і наливає чарку горілки. Стоїть, деякий час, у замисленні, а потім випиває чарку горілки. Нерішуче підходить до мольберта і з ненавистю дивиться на нього.

Маляр (тривожно, безпорадно). Що з тобою, Сашко? Чому у тебе нічого не виходить? Про що ти думаєш? І чи думаєш взагалі? Бо чому в голові так порожньо? Чому така апатія? Чому нічого не відчуваєш? Чому така пустота в душі? Чому така безмежна пустота? І чому так остогидла робота? (Нервово, майже божевільно.) Чому так ненавидиш її? Чому так багато «чому», на яких немає відповіді? (Безсило сідає на стілець.)

І цей, Каламутько, ходить сюди, як по свячену воду... Знайшов, називається, «космічного художника»... Кожного дня – давай, давай, скоро виставка, скоро виставка... І чим більше він – «давай!» – тим менше мені хочеться давати. Прокляття якесь... Не можна, не можна художника зациклювати на грошах – скурвиться... (Пауза.)

Справжній художник не має права комусь служити: ні владі, ні грошам, ні натовпу. У першому випадку він стає холуєм, у другому – ремісником, у третьому – блазнем... Справжній художник повинен служити тільки своїм принципам, які є його розумінням добра і зла і відповідати тільки перед своєю совістю, яка є єдиним справжнім його критиком і арбітром. Як я цього не розумів?! Двом богам служити неможливо! Я перетворився на шекспірівських гробарів... Для когось нещастя, гіркота втрати, спопеляючий смуток, а для них буденна робота, дзвін монети за чергову вириту могилу. Я став ремісником! Я більше не художник!

Харає ніж з столу. Ріже та всаджує ніж у полотно. Щось шепоче, немов божевільний... З'являється Хазяїн. Він дивиться на Маляра, а потім переводить свій погляд на порізане полотно картини з встромленим ножем.

Хазяїн. Що, варіюєш?

Маляр (не дивлячись на Хазяїна, перебуваючи у своїх думках) Чого приперся? Я не хочу нікого бачити.

Хазяїн (нарочито весело). Ну-у-у! Творча криза? Розумію... Я тобі не дам страчувати себе на самоті. (Бачить, що його слова не діють на Маляра – змінює тон на наказний.) Думаю, треба вмазати! Ану її, ту роботу! У тебе є щось? (Сідає на стілець.) Давай, наливай повні чари...

Маляр, ніби привид, розглядається у приміщенні. Мовчки відкриває пляшку, наливає в склянки горілку. Бере свою склянку і залпом випиває.

Хазяїн (обурливо). Ні-і-і! Так справа не піде! Ох і весело з вами, богемою. Сам налив, сам випив. Ні тобі - добрий день, ні мені – до побачення... (Бере свою склянку.) Наливай собі!

Маляр наливає горілку у свою склянку.

І принеси щось закусити. Є в цьому домі яка-небудь їжа?

Маляр ставить свою склянку на стіл і виходить з кімнати. Хазяїн, переконавшись, що той його не бачить, кидає в склянку Маляра кілька таблеток. Дивиться, як ті розчиняється у рідині...

Так... Здається, все...

Хазяїн байдуже оглядає кімнату. Входить Маляр. В руках тарілка з нарізаними овочами. Ставить її на стіл. Сідає навпроти Хазяїна і пильно дивиться на того.

(Почуваючись незручно.) Що таке? Що трапилось?

Маляр *(тихо)*. Нічого... Взагалі, нічого... Пустота... Як на цвинтарі: тиша і пустота. *(Весело.)* А знаєш, мені здається, що скоро помру.

Хазяїн *(збентежено)*. Звідки ти це взяв? Що ти таке плетеш?

Маляр *(переконливо)*. Знаю, знаю...

Хазяїн. Про що знаєш?

Маляр *(болісно)*. Колись давно - ще у дитинстві – батьки з друзями пішли відпочивати на річку. Взяли нас – дітей. Я плавати не вмів, тому постійно знаходився біля берега, на мілині. А кортить туди, де чорна ріка ховає свою силу: далі, далі – на глибину. Я зробив один крок, другий, третій... Не пам'ятаю, як це відбулося – раптом під ногами не відчув дна. *(Замислившись.)* Пам'ятаю, тільки вода закриває рот, очі... Руки, ніби ватні, не поворухнути; рот онімів – хочу крикнути, а не можу; а тут *(Поплескав по грудях.)* – пустота і страх, ... дикий страх... Дорослі – на березі: їдять, п'ють, сміються... Ніхто і нічого не помічає. Все! Думаю, все... Смерть! І раптом, уявив... Ні, побачив очі матері... Такі сумні, наповнені слізьми, ... такі самотні, такі безрадісні... І я почав відчайдушно борсатися! Течія відносить мене, а я впираюся. Вона мене далі, а я - до очей матері. Раптом відчув дно... Пальчиками, пальчиками і ближче, ближче до берега. *(Замислившись, взяв паузу.)* Тепер думаю – скільки разів я робив крок назустріч смерті? Кожен раз мене щось зупиняло, або давало сили для боротьби. Чи то материнські очі, чи робота, чи то любов... А зараз - нічого... Нічого мене не тримає. Пустота... *(Рвучко бере свою склянку.)*

Хазяїн. Облиш, ти вперше в своєму житті живеш у достатку. Скоро виставка, аукціон, шалені гроші, популярність. Ти будеш багатий!

Маляр *(байдуже)*. Гроші? *(Усміхається.)* Гроші... Для життя, що згасає – це найбезглуздіша річ.

Хазяїн. Так, дідько тебе забирай! Уяви собі – Маляр згасає! Згас уже!.. Жебрак, нікому не потрібний, не від світу цього... Натомість народжується новий Олександр Кудря: популярний, багатий, респектабельний. Та ти радіти маєш! Тобі неймовірно пощастило! Уяви собі, що тебе раптом в гіпермаркеті під назвою «Життя», з брудних та вонючих полиць відділу «Секонд-хенд», перенесли до сяючих та престижних вітрин відділу «Коштовності»... Ну, як я сказав? Красиво? Майже тост вийшов! І за сказане, до речі, можна і випити!

Маляр *(тихо)*. Маляр згас... І цим все сказано...

Хазяїн *(встає за столу, підходить до Маляра, обнімає його та цілує в лоб, але холодно, фальшиво)*. Давай, пий...

Маляр *(здивовано)*. Ти що це?

Хазяїн *(сміється)*. Люблю тебе, засранця...

Маляр (сумно). А-а-а... (Залпом випиває горілку. Деякий час дивиться на Хазяїна, а потім хапається за груди, хрипить, пробує щось сказати і падає обличчям у стіл.)

Хазяїн (схвильовано відступає назад і дивиться на муки Маляра). Хочеш поспати?.. Правильно – відпочинь... Відпочинок тобі зараз не завадить...

Хазяїн опановує себе. Уважно оглядає кімнату. Забирає свою склянку і ховає її в кишеню. Ще раз ретельно оглядає кімнату. Дістає мобільний телефон і комусь телефонує.

(Говорить по телефону, тихо.) У мене погане передчуття. Мені здається, що у нашого приятеля великі проблеми. (Пауза.) Слухай мене уважно! (Пауза.) Бери двох, трьох знайомих і дуй до його майстерні. (Пауза.) Все! ... І без паніки там! Викличеш міліцію і швидку... Тепер все...

Хазяїн ще раз пильно оглядає кімнату і виходить. Голосно звучить сурма. Гасне світло.

Кінець четвертого акту.

А К Т 5

Світло. Демонстраційний зал галереї: білі стіни, десяток картин... В центрі – картина з встромленим ножем у порізане біле полотнище – остання картина Маляра. У приміщенні три компанії. Компанія № 1: Прокурор, дружина прокурора, світська левиця, яка тримає на повідку рабиню; компанія № 2: Банкір, дружина банкіра, поп-зірка; компанія № 3: Хазяїн і Каламутько. Компанії №№ 1 і 2 розглядають картини, про щось тихо говорять. Компанія № 3 знаходиться у центрі кімнати. Мужчини одягнені в елегантні костюми, жінки – нарядні вечірні сукні. Поп-зірка виділяється екстравагантним костюмом. Рабиня на повідку – молода, розкішна, напівоголена дівчина, на шиї якої ошийник. Каламутько хвилюється і постійно когось виглядає. Офіціант розносить на підносі бокали з шампанським вином.

Хазяїн (тихо). Що ти крутишся? Чекаєш кого?

Каламутько (нетерпляче). Чекаю... Серйозні люди обіцяли прийти. Треба для фонду якусь «кришу» шукати.

Хазяїн (з цікавістю). Зрозуміло... (Показує на Світську левицю та Рабиню на повідку.) А це що за натюрморт такий веселий?

Каламутько (бере бокал з шампанським). А-а-а! Що, зацікавила дамочка? Це – Ксеня. Для цієї публіки – цар і бог! Хоч і цілковита дурепа, але до її думки всі прислуховується. А її висновки, як вирок: остаточні і обговоренню не підлягають. Цікава, цікава, скажу тобі, особа. А поруч – то її рабиня.

Хазяїн. І звідки така сила у цієї баби?

Каламутько (дивиться на годинник, роздратовано). За великим рахунком, звичайна шлюха... Тільки з бабками і серйозними зв'язками. Серйозні люди топчуть!

Хазяїн. А рабиня?

Каламутько. Теж шлюха – тільки без бабок.

Хазяїн. Прикол?

Каламутько. Прикол... Але баба творча і уміє себе подати – не знаходиш? Поряд з нею - прокурор з дружиною. До речі, він мені сьогодні повідомив, що закінчилося слідство у справі Кудрі.

Хазяїн *(з цікавістю)*. І що?

Каламутько. Самогубство... На ґрунті творчої кризи, алкоголізму, душевної нерівноваги.

Хазяїн *(тихо)*. Хто б сумнівався...

Каламутько. Звісно. До речі, найбільшим аргументом на користь цієї версії зіграла оця картина... *(Показує на біле полотнище з встромленим ножем.)* Я її назвав «Квадрат відчаю»... Правда, оригінально?

Хазяїн. Як на мене, то я таких картин можу «намалювати» тисячу.

Каламутько. Гм... Дурний ти... Якби ти тільки знав, який фурор зняла ця картина? Неймовірний! Вона підняла рейтинг його творчості на порядок. Уявляєш, які це гроші?

Хазяїн. А-а-а... Ну... Інша справа...

Каламутько. Отож.

Хазяїн *(дивиться на картину, здивовано)*. А я б ніколи не докумекав, що з цього може вийти картина.

Каламутько. Ти в мистецтві не розбираєшся, дорогий мій. Покладися на мене – я тобі гроші з чого завгодно зроблю.

Хазяїн. Хвалю... Мені це подобається! *(Таємниче.)* Послухай, поп-зірку я впізнав... А хто ото з нею?

Каламутько. Банкір з дружиною. Казав, що прийме участь в аукціоні. Буде торгуватись за наші картини. Думаю, щось купить... *(Переконливо.)* Всі, всі щось куплять – Кудря став популярним!

Хазяїн. А я думав американці, або Європа будуть основними покупцями?

Каламутько *(презирливо)*. Американці... Європа... Ти думаєш у наших грошей менше? Це тобі не твій смітник!

Хазяїн *(спокійно)*. А що смітник? Твій салон, як мій смітник... Просто смердить не лайном, а «Шанеллю»...

Каламутько. Не сердься, скоро і ти тут станеш своїм. Тут люблять грошовитих хлопців.

Входить Катерина Оса і Оператор.

Каламутько *(радісно)*. Нарешті! Є телебачення... Добрий день, Катрусю! Заждалися тебе... Вже й переживати став. *(Підходить до Каті Оси і цілує їй руку.)* Прекрасно виглядаєш. *(Воркуючи.)* Ну, що сталося?

Катерина Оса. Ви у мене сьогодні вже треті. А на дорозі неймовірні затори... Божевільня якась. Ну, що, беремося за роботу? *(Звертаючись до Оператора.)* Сашко, готовий?

Оператор. Кілька секунд і можна починати.

Каламутько. Катерино, ми чекаємо ще одну людину... З хвилини на хвилину...

Катерина Оса. Гарзд, ми тут з своєю роботою розберемося. *(До Оператора.)* Сашко, в цій кімнаті запишемо інтерв'ю.

Оператор. Ага.

Катерина Оса. *(відходить в протилежний від Оператора кут)* Так, нормально? Як картинка? *(Оператор показує на руці великий палець вгору.)*

Оператор. Поїхали!

Катерина Оса. *(рухається в сторону Оператора).* Добрий вечір, шановні телеглядачі! Сьогодні наша програма завітала у гості на незвичний захід. Тут, у галереї «Арт-трибуна», відкривається виставка робіт геніального українського художника Олександра Кудрі, який так трагічно пішов з життя сорок днів тому. Друзі, знайомі і просто шанувальники великого майстра зробили все, щоб нагадати суспільству про його геній, познайомити з його останніми роботами. Сьогодні тут відбудеться презентація благодійного фонду, який буде носити ім'я Олександра Кудрі. Тут не буде веселої музики, веселого сміху... Тут буде широкий смуток, і будуть сльози, і будуть спогади... Серед відвідувачів виставки багато відомих особистостей. Поспілкуємось з ними... Що їх привело сюди? Ким для них був і ким залишається Олександр Кудря? *(Пауза.)* Стоп! Як?

Оператор *(радо).* Нормально! Я піду для картинки познімаю? А ти відпочинь. Он попий «шампусіка». *(Виходить.)*

Катерина Оса. Краще огляну виставку. *(Виходить.)*

Каламутько *(нервово).* Де ж він? Де ж він? *(Про себе.)* Старий осел!

Важно з'являється Депутат.

(Радісно.) Валерію Веніаміновичу! Я радий вас бачити! Щиро дякую за вашу присутність. А де Надія Володимирівна? Бажаєте шампанського?

Депутат *(зверхньо).* От що, Володенько, у мене мало часу. Катастрофічно мало... Тому, давай, ... як домовлялися. Телебачення є?

Каламутько *(поспішно).* Так, так, звичайно! Одну хвилиночку... Все організую.

Входять Катерина Оса і Оператор.

Каламутько *(радісно).* А ось і телебачення. Катрусю, прошу...

Катерина Оса. *(підходить до Депутата).* Доброго дня, Валерію Веніаміновичу. Будемо працювати?

Депутат. Доброго дня, Катрусю, доброго дня. Давай... Я готовий....

Катерина Оса. *(Оператору.)* Сашко, готовий?

Оператор. Поїхали!

Катерина Оса *(бере інтерв'ю у Депутата.).* Валерію Веніаміновичу, роботи художника Олександра Кудрі вже стали класикою українського мистецтва. Які почуття у вас викликає ця виставка?

Депутат *(скорбно).* Якщо чесно, то почуття незручності і ... провини. Так, серед нас жив і творив геній. На жаль, суспільство – в тому числі і я – не завжди прислухалися до нього, не завжди подавали руку допомоги, якої він, безсумнівно, потребував, не завжди проявляли чисто людське співчуття і розуміння. Ми всі, так чи інакше, винні в трагедії художника... Тому я повністю підтримую ідею створення благодійного фонду імені Кудрі. Це благородна ідея, це гуманна місія - підтримати українських художників. Я обіцяю повну підтримку роботі фонду. Думаю, що незабаром внесу на розгляд парламенту відповідні законопроекти, які повинні підтримати людей, що прагнуть допомогти українському мистецтву. *(Пауза.)* Все...

Катерина Оса. Дякую!

Каламутько. Дякую, Валерію Веніаміновичу! Шампанського?.. Подивитесь виставку?

Депутат. Все, все... Іншим разом... Я поспішаю. А ти, на тижні, зателефонуй... Обов'язково! І підбери мені щось із цього всього... Оригінальне... У мого партнера день народження – хочу зробити подарунок. *(Депутат виходить. Його супроводжує Каламутько.)*

Катерина Оса *(дивиться шпаргалку).* Так, що там далі? *(Оглядається на відвідувачів. Підходить до Хазяїна.)* Ви президент фонду? У нас інтерв'ю.

Хазяїн. Так, я готовий.

Катерина Оса *(оператору).* Сашко, готовий? Працюємо! *(До Хазяїна.)* Ви належали до друзів художника. Організація виставки - ваша ідея. Крім цього, вас обрано президентом благодійного фонду імені Кудрі. Що планує зробити новостворений фонд?

Хазяїн *(урочисто).* Я, деякий час, працював в галузі екології довкілля... Це важливо! Важливо, яку землю, яке середовище проживання ми залишимо нашим нащадкам. *(Виходить Каламутько і з цікавістю прислуховується до слів Хазяїна.)* Але, на мій погляд, не менш важливо – екологія душі. Черствість, байдужість, егоїзм – руйнують її, ... знищують! Бездушне суспільство не має перспективи, не має майбутнього. Я хочу, щоб це зрозуміли всі... Ми створили фонд імені Кудрі. Я обраний президентом фонду. Ми будемо допомагати молодим художникам. Ми будемо підтримувати і майстрів, які вже вписали своє ім'я в історію української культури. Всі потребують підтримки! Йдеться про фінансову підтримку, організацію виставок, надання юридичної допомоги, психологічної і таке інше... До речі, розповім зараз про одну річ... Мало хто знає, що у свій час, Кудря став жертвою аферистів від мистецтва, які обікрали його. Попереджаю, ми обов'язково відновимо справедливість. Шахраї будуть покарані! Взагалі, фонд планує широку діяльність. Це буде кращим пам'ятником генію. Повинен сказати, що на жаль, у Кудрі не залишилось спадкоємців... Все його майно, а це півсотні робіт, належать галереї «Арт-трибуна». Однак, власник галереї не хоче для себе прибутку, заробленому на творчості Кудрі. Прийнято рішення – картини продати на аукціоні, а виручені кошти складуть перший внесок до фонду.

Катерина Оса *(подає рукою знак Оператору і той виключає відеокамеру).* Дякую!

Хазяїн *(весело).* Прошу...

Катерина Оса *(Оператору).* Пішли, попрацюємо ще...

Катерина Оса і Оператор виходять. Каламутько підходить до Хазяїна. У цей час гасне світло. Прожектори освітлюють Хазяїна і Каламутька. З'являється Маляр. Він весь у білому одязі. В руках горить свічка. Його ніхто не бачить. Він тихо і повільно підходить до Хазяїна і Каламутька.

Хазяїн *(весело).* Ну, що, ми з козирями?

Каламутько *(заклопотано).* З козирями, козирями... Правда, дорогуваті козирі, але, що поробиш – така гра, що без козирів неможна. *(Дещо ображено.)* Друзяко, мені перестало подобатися наша співпраця. Ми не домовлялися, що ти публічно будеш обговорювати мої плани – отримувати прибуток, чи не отримувати. Це що, «кидок»? Всі гроші віддати на фонд? Ми домовлялися - п'ятдесят відсотків мої!

Хазяїн *(владно).* А ти що хотів, щоб я розповів в ефірі, як будемо «дерібанити лаве»? Заспокойся! Ніхто і нікого кидати не збирається. Ми з тобою в одній зв'язці, на одній страховці. Куди ми один без одного...

Маляр з гірким виразом обличчя слухає розмову. Потім відходить від них. Прожектор освітлює компанію № 1. Маляр підходить до них. Слухає фрагмент їхньої бесіди...

Світська левиця (*живо*). Що ви? Що ви?! Демонстрація його останньої колекції у Парижі шокувала Європу. Такий успіх! Неймовірний успіх! Я придбала вечірню сукню... Двадцять тисяч баксів! Двадцять...

Дружина прокурора (*збентежено*). Звісно, я все розумію... Але він мені не подобається.

Світська левиця. Голубонько, він геній! Він не для ширпотребу! Він одягає бомонд. Це ж розуміти треба...

Переможно окидає поглядом співрозмовників і відходить від них. За нею, на повідку, дріботить ніжками рабиня.

Дружина прокурора (*схвильована, розчарована*). Двадцять тисяч! Двадцять тисяч! Бомонд! Сучка! Мавпа! Начепила брюликів, як ялинка... От паскуда! Людину на ланці, як собаку водить. Це ж треба прийти, щоб така от паскуда тобі настроїв зіпсувала!

Прокурор (*заграючи*). Ну, кицька! Ти у мене найкраща... Дався тобі той кутюр'є!

Дружина прокурора (*з слізьми*). Досить! Це все, що ти мені хочеш сказати? (*Важко зітхає.*) Пішли звідсіля!

Прокурор і його дружина виходять. Маляр гірко усміхається і підходить до компанії № 2. Прислухається до їхньої розмови.

Поп-зірка. Бідненький вечір. От через два тижні я буду презентувати свій новий альбом, ласкаво прошу! Буде «кайфово»... І не тільки шампанським пригощу.

Банкір (*задумливо*). Так... Бідненько хлопчики організували. Якщо прикинути скільки зароблять на біднязі... Бідненько... Бідненько...

Дружина банкіра (*неуважно*). Милий, ти що, рахуєш чужі гроші?

Банкір (*цілує руку дружині*). Рахувати чужі гроші – моя професія, любове моя. Але у даному випадку я, просто, констатую факт. І все...

Компанія весело сміється і виходить. Маляр закриває обличчя руками. Гасне прожектор. Повна темнота і тільки горить свічка Маляра, який повільно залишає сцену.

Кінець п'ятого акту.

Е П І Л О Г

Знову міський смітник. Світло прожектора вихоплює Філософа, Ляду, Баритона, Артистку, Нелю. Вони сидять кружком. Тиша...

Ляда (*безнадійно*). Філософе, невже це і є наше життя? Невже воно приречене закінчитись на цьому смітнику?

Філософ (*невпевнено*). Не знаю! Можливо, десь є інше життя – протилежне нашому...

Неля. А надія? Чи є хоч надія?

Філософ. Надія? Хто вірить завжди має надію. Розчарування – це пристань невірнучих.

Баритон (*розчаровано*). Для чого живемо? І для чого, взагалі, на цей світ приходять людина?

Філософ (*впевнено*). Щоб жити! Щоб жити!!! Любити, страждати, втратити, знаходити, надіятися і мріяти... (*Встає, оживився.*) А знаєте, ми посадимо тут, на цьому смердючому і ненависному смітнику, сад. Так, так! Сад! Сад, який ще не бачило людство! Великий і розкішний... Який нагодує своїми плодами голодних, укриє від спеки нужденних, порадує око і дасть надію розчарованим...

Всі встають.

Ляда (*невпевнено*). Хто ж нам дозволить? Сад – без дозволу?.. Його знищать.

Філософ. Ми не будемо питати дозволу. Для добрих справ дозвіл не потрібен! Ми його посадимо – і все! Будемо охороняти від злих і недобрих рук. Будемо оберігати від заздрісного ока. Будемо підживлювати кращими добривами. Будемо поливати у знавіснілу спеку. У люту і холодну зиму обігрівати кожен пагінець. Ми будемо багато і тяжко працювати... Ми виростимо наш сад!

Артистка. Але сад росте довго... Нам може не вистачити життя.

Філософ. Пусте! Діти, внуки продовжать нашу справу... Врешті-решт, добрі люди... Адже є добрі і безкорисні люди? Вони продовжать, вони завершать нашу справу. Тільки треба вірити! Вірити і працювати...

К І Н Е Ц Ь

м. Коломия, 2014 рік

Адреса: yuzvuk_igor@ukr.net

Тел.: 0959257165